

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa

Ad Mentem Præcipuorum Theologorum & Canonistarum, per Casus practicos exposita, nunc quartò ab ipso Authore revisa ... & in 4. Tomulos sic divisa, ut pro libitu in duas aut 4. Partes commodè compingi possit

à Casu XXXVII usque ad Casum LXXV. inclus. exhibens Materiam de Restitutione, de Contractibus, de Religione & Vitiis eidem oppositis

Jansen, Leonard

Coloniæ Agrippinæ, 1752

VD18 13475452-001

Casus LXII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39820

grediendi, quàm impediatur per donationes in Novitiatu factas, quod impedire voluit Trid. vi. de tamen *Schmalzgr.* l. 3. t. 31. num. 129, ubi cum multis docet contrarium; dicitque multoties à Rotâ decisum, Novitius testans in ipso Novitiatu non tenetur servare solemnitates juris civilis, sed potest se conformare Juri Can. de cuius foro jam effectus est; secus, si ante Novitiatum testetur; nisi testetur ad causas pias, *Eng.* n. 32. An Clerici sæculares de bonis Ecclesiasticis testari possint, dixi *Cas.* 24. n. 15.

C A S U S LXII.

Ex Tractatu de Judiciis.

Publius Judex causas retardat, & ignorans injustas fert sententias. 1. In dubiis & probabilitibus sententiatur pro amico. 2. Munera accipit. 3. In quavis causâ advocatum agit. 4. Et pluribus subservit, quàm tueri possit. 5. Audio crimine inquiri in Cajum. 6. Et cum nec Fiscus nec alii accusent. 7. Testes etiam occulta crimina, & ea, quæ sub secreto habent. 8. Et omnia, quæ credunt esse vera, et si ipse sciat esse falsa, edicere cogit, qui falsò dicta non revocant. 9. Reus super crimine interrogatus primùm jurato negat. 10. Ex post promissa impunitate fatetur. 11. Complices occultos prodit, accusatores de veris & falsis criminibus accusat. 12. Ad declinanda tormenta fatetur crimen à se non commissum vel planè occultum. 13. Contra satellites se defendit, carcerem amicis judicantibus & juvantibus effringit, ad triremes condemnatus fugit. 14. Pro Relol.

QUÆR.

QUÆR. I. Quæ personæ concurrant ad iudicium, & quæ sit iudicis obligatio?

1. Ad iudicium præcipuæ concurrunt iudex, 1. advocatus, actor, reus, testis, &c.

Obligatio iudicis est: 1. Habere scientiam officio competentem; si ex culpabili ignorantia, malitia, vel respectu humano iniquam ferat sententiam, peccat mortaliter, teneturque ad omnem damnum parti læsæ; idem est, si sententias sine iustâ causâ differat, causetque partibus inutiles expensas; si pergat cum periculo partium in sua qualificatione, absolvi non potest, nisi dimittat officio. Si bonâ multò magis si malâ fide pronunciat injustam sententiam, tenetur monere partem læsam, ut appellatione vel aliter sibi provideat.

2. Debet in iudicando sequi id, quod probabilius est, ut dixi *Casu 3. num 8.* Ratio est, quod iudex ex vi officii & tacito contractu cum Reipublica tenetur iudicare juxta allegata & probata, Ideo tenetur illi addicere causam, qui magis probaverit. Si æque utriusque partis sit æquè probabile, aut æquè dubium, & neuter sit in possessione, debet causam litigiosam dividere, aut si dividi non possit, causam per concordiam vel transactionem finire, si minus causa videatur ipsi moraliter certa non potest suadere compositionem, hæc enim in solis dubiis locum habet; in æquali probabilitate non debet accipere aliquid pro ferenda sententiâ in unius favorem, ut certum est ex prop. 26. ab Alex. VII. damnata: *quando litigantes habent pro se rationes æque probabiles, potest iudex pecuniam accipere pro ferendâ sententiâ in favorem unius præ alio.* Si opinio aliqua sit usu recepta in isto tribunali, tenetur sequi iudex, quamvis spectata forsitan

ratione vel autoritate videatur minus probabilis, quia consuetudo habet vim legis vel maxime in rebus incertis aut dubiis ut docet communis D.D.

3. 3. Debet tantum judicare subditos, & causas sibi subjectas; trahens clericum ad tribunal seculare excommunicatur in Bulla cœnæ.

4. Utrôque jure Canonico & civili prohibitum est offerre, & judici acceptare munera, ob periculum perversionis: imò munera magna ante prolationem sententiæ acceptare videtur jure naturæ illicitum; quia multum inclinant ad pervertendam judicium, juxta illud Eccl. 20. *Xenia & dona excœcant oculos judicium.* Et Exod. 23. *nec accipias munera, quæ etiam excœcant prudentes & subvertunt verba justorum.* Et quamvis unus foret, qui à tali dono non moveretur, moventur tamen plerique, & ideo rectè censetur jure naturæ, prohibitum; sicut fornicatio, quamvis forte in uno vel alio casu non noceat educationi prolium, quia tamen nocet plerumque, ideo omni casu est prohibita; si *Dicas* argumentum hoc probare nitemur, sequitur enim inde, non licere quid offerre judici etiam ad evitandam ipsam mortem vel iniquissimam vexam sicut pro evitanda morte non licet fornicari. *R. Neg. aff.* nam fornicatio etiam metu mortis facta, manet fornicatio, id est congressus cum non suâ; munus autem metu mortis vel iniquâ vexâ extortum non retinet rationem muneris id est liberæ donationis, sed fit rapina.

At nunquid judex sit Dominus muneris liberè oblatis? *R. affirm.* attamen tenerur illud restituere ante sententiam; nam sicut acceptatio, sic & retentio movet plerumque ad pervertendum judicium; nec excusatur judex, quòd recusando vel remittendo munera timeat notam inurbanitatis vel

vel infamiae, nam respicere vel remittere munera
 apud bonos & prudentes potius honorem & lau-
 dem conciliat ob zelum justitiae; dixi: *ante sen-*
sentiam, nam cum iudex istorum munerum ac-
 ceperit dominium, non tenetur ea restituere post
 sententiam, quia jam cessat periculum perver-
 sionis; bene tamen faciet confessarius, si pro pœni-
 tentiâ injungat ut huiusmodi munera dentur pau-
 peribus; sic enim carentes comodo impofterum
 ad illis acceptandis facilius abstinebunt. Si verò
 sententia foret injusta, indubiè tenetur satisfacere
 parti læsæ pro omni damno causato. *Vasq. Lugo,*
de iur. s. c. 5. num. 125. Similiter si munera da-
 ta fuissent ad redimendam vexam aut injustam di-
 cionem, certum est ea restitui debere danti,
 si non sunt data liberè, sed iniquè extorta.
 Si verò absit omne periculum, nec iudex
 amento astringatur ad non acceptanda mune-
 ra, jure naturæ non erit illicitum, exigua quæ-
 rent acceptare, præsertim post sententiam, dum-
 modo dentur planè liberè ex justo titulo, v. g. pro
 extraordinaria iudicis diligentia in maturanda sen-
 tentiâ, &c
 6. Si iudex, assessores, aut Referendarii non sint
 stipendiati à Magistratu vel Principe, possunt
 exigere à partibus sportulas seu stipendium suo la-
 bore proportionatum; si verò satis sint stipendiati,
 tamen se ita gerant, ut partes satis intelligant,
 quod officio non satis functuros, aut causas dilatu-
 ras, nisi inungantur, peccant contra justitiam
 gravissimè, tenenturque restituere, quidquid
 hoc viâ acceperunt; quia partes non dant ea
 liberè, sed potius coactè. Si tot sint causæ, ut
 iudex omnes expedire non possit, regulariter
 præferendæ sunt antiquiores & privilegiatæ pau-
 pe-

perum, viduarum, pupillarum &c. sed quid, si adsint plures causæ æquali jure gaudentes; an tunc saltem iudex possit acceptare aliquid, ut unam præferat alteri? cum enim omnes simul expedire non possit, liberum ei est præferre quam vult. R. quamvis id admittat *Laym. c. 4. num. 9.* tamen in praxi videtur esse periculosum, & occasio pervertendi iudicium, saltem si detur quid valdè notabile.

QUÆR. II. Quæ sint obligationes Advocati?

4. R. Sequentes: 1. Ut habeat scientiam convenientem suo officio: Si ex hujus defectu uni vel alteri parti damnum causet, tenetur illud refarcire; manetque in statu damnationis, quamdiu carens debitâ scientiâ officium suum exercet; quia vel suos clientes, vel adversarios periculo gravium damnorum exponit; non tamen requiritur scientia exquisitissima; sed sufficit talis, qualem plerique timorati in simili functione habere solent.

2. Ut causa, quam tuetur, sit justa, aut saltem verè probabilis; nec obstat, quod opposita ei videatur probabilior; nam sicut cliens habet jus rationes suas probabiles in iudicio proponendi, sic & advocatus nomine ipsius, & forè iudex iudicat probabilior, quam ipse iudicat minus probabilem, *Vas. Salas, Lorca, Diana & plures apud Lugo. d. 41. num. 8.* Si in cursu litis advertat causam esse injustam, tenetur monere clientem, ut desistat: aliàs & clienti & parti adversæ tenebitur de omni damno inde secuto, *S. Th. q. 73. a. 3.* Hinc antequam suscipiat causam, ejus merita diligenter examinare, & de ejus periculo clientem monere debet. Si ex ne-

igentia vel ignorantia culpabili male consulat, tenetur ad omne damnum. vid. *Cas. 38. num. 7.*
 22. Si qualvis causas suscipere paratus sit, est in continuo statu peccati mortalis, nec potest absolvi, nisi mutata in melius mente.

3. Debet clienti suo esse fidelis, causam & documenta ejus non prodere, aut adversæ parti si-
 5. inservire, nec in eadem causâ agere Advocatum & Judicem propter periculum partialitatis, nec plures causas suscipere quàm tueri possit; nec in eisdem causis vel probationem differendo, clientem vel parti adversæ causare inutiles expensas; tunc utriusque tenebitur ad restitutionem; plerùmque etiam tenent de Referendariis, Secretariis, Procuratoribus, Notariis, &c.

QUÆR. III. Quid de ordine judiciali, de actoribus, testibus, &c.

1. Judex in civilibus non procedit nisi ad instantiam partis; qui instat vel petit aliquid in
 6. iudicio, vocatur actor, à quo aliquid petitur, vocatur reus. In criminalibus triplici modo judex procedere potest: 1. Per viam accusationis, quando scilicet accusator reum in scriptis iudici offert cum onere probandi. 2. Per viam denunciationis, quando verbo vel scripto reus iudici denunciat sine obligatione probandi. 3. Per viam inquisitionis, quando judex ex officio inquit in crimen, idque vel generaliter, v. g. in genere querendo, an aliquod crimen commissum sit, vel specialiter, an hoc crimen ab hac personâ, v. g. a tali commissum sit. Inquisitionem generalem iudex semper facere potest; specialem non potest, nisi præcesserit infamia authoris per duos testes iuratos ante inquisitionem probata.

T

R. 2.

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom II.

7. R. 2. Fiscus vel alius à Magistratu ad hoc constitutus tenetur ex justitiâ & officio reos accusare; privatus nunquam tenetur, nisi crimen vergat in grave damnum Reip. vel innocentis; tunc enim tenebitur ex charitate, si commodè possit, illud accusare vel denunciare judici.

8. R. 3. Ad iudicium requiruntur ad minus duo testes omni exceptione majores, in aliquibus causis etiam plures; nemo tamen tenetur testari, nisi legitimè iussus à iudice, aut cum ejus testimonium necessarium est pro avertendo malo Reip. vel innocentis; si crimen sit occultum, nemini damnosum, & in iudicio probari possit, licitè potes illud iudici deferre, ne crimina maneat impunita, *Suar. Filiut. Mol. tom. 5. d. 32.* ad hoc tamen non teneris; Si verò criminis notitiam habes per injuriam, v. g. ex litteris sine jure apertis, sub secreto im-vel explicito, v. g. quâ consultus advocatus, medicus, chirurgus, &c. tunc etiam à Superiore iussus crimen fateri nec debes nec potes; quia secretum obligat ex jure naturali, contra quod Superior præcipere non potest; excipe, nisi reus pergat innocenti vel Reip. nocere, tunc enim secretum esset de re illicitâ, utpote contra bonum commune vel innocentis, ideoque non obligat, *Less. Mol. d. 5. V. Cas. 18. à num. 7.* Quòd si testis legitimè à Superiore iussus se à testando subtrahat, & alter ex defectu talis testimonii causâ cadat, multi talem obligant ad restitutionem; at verius est oppositum, quia non ex justitiâ sed obedientiâ tenebatur dare testimonium; ergo si ex defectu testimonii alter patiatur damnum, hoc reparare non tenebitur, sicut non tenetur juxta omnes Religiosus vel familiaris-familias, si à Superiore vel patre iussus te

linguere incendium in domo vicini, illud non
extinguat.

§. 4. Nullo casu licet testari, vel alium indu-
cere ad testandum scienter falsum; si testis igno- 9.
ret, tu verò scias, esse falsum, adhuc inducere
non potes ad jurandum; quia perjurium etiam
materiale est intrinsecè malum, sicut blasphemia,
*deor. Suar. Vasq. Pontius, Sanch. to. 1. in
let. l. 3. c. 8. num. 10.* nisi fortè dicas, hìc
non esse perjurium, nequidem materiale, eò
quòd testis non juret rem ita esse, sed se putare,
quòd ita sit, quòd verum est. Qui testatus est sci-
enter falsum, tenetur illud revocare etiam cum
suo damno, si speretur fructus revocationis.
Ratio est, quia in pari damno habenda est major
ratio innocentis. Si bonâ fide falsum dixit, ad-
mittitur & quidem ex justitia revocare, ut
patet ex dictis *Cas. 44. num. 3.* sed non cum no-
bili damno, nisi fortè agatur de vita innocentis.
Si dixit crimen verum, sed injustè, quia v. g. ha-
bebat sub secreto, vel quia dixit iis, quibus sine
detractione dici non poterat, est quidem obliga-
tio famam læsam redintegrandi, sed non cum pe-
nitentiæ vitæ, etsi alter inde incurrat sententiam
mortis, *Tamb. l. 8. t. 4. c. 1. §. 9.* Nam si
crimen est verum & legitimè probatum, senten-
tia mortis est justa, pro justa autem mortis sen-
tentia non debetur restitutio saltem cum tanto in-
commodo.

§. 5. Circa reum tenenda sunt sequentia: 1.
Reus regulariter à iudice non potest condemnari, 10.
nisi citatus, auditus & convictus.

2. Si reus interrogetur à iudice super crimine
nequidem per unum testem vel alia indicia semi-
probato, respondere non tenetur, imò crimen

etiam juratò negare potest ; hoc enim non est mentiri, sed dicere se non commisisse crimen semiprobatum, quod verum est : si crimen est semiprobatum, *Nav. Sylves. Ang. Rodrig.* aliique apud *Lug. d. 38. num. 14.* docent, reum adhuc non teneri fateri, quando agitur de amissione vitæ vel membri, honoris, libertatis vel omnium honorum, idque *Lug. Less. Henriq.* meritò dicunt esse valde probabile. Rationem dant, 1. quod lex humana non obliget cum manifesto vitæ periculo, nisi fortè periclitetur ipsa Respublica, quod hîc non supponitur. 2. Reus absens citatus non tenetur comparere etiam crimine plenè probato, & incarceratus fugere potest ; ergo nec crimen semiprobatum tenetur fateri. 3. Testis jussus testari contra proximè conjunctum vel etiam contra extraneum cum gravi suo damno non tenetur obedire : ergo nec contra seipsum cum manifesto vitæ periculo ; opposita tamen sententia, quòd reus super crimine semiprotrato juridicè interrogatus teneatur veritatem contra se fateri, est communis, *S. Th. q. 67. a. 1. Cajet. Sotus, Covar. Less. Sanch. conj. l. 6. c. 3. d. 29.* nam judex in tali casu habet jus interrogandi ; ergo alter obligationem respondendi, sunt enim hæc essentialiter correlativa ; deinde bonum commune videtur exigere ejusmodi confessionem, ne crimina mabeant impunita ; bono autem communi vita privata nocentis postponi debet, Sententia prior in tantum servit, ut Confessarius non teneatur multùm urgere reum ad fatendum crimen, minùs propterea denegare absolutionem, dummodò crimen neget bonâ fide.

II. 3. An confessio Rei spe impunitatis extorta sufficiat ad ejus condemnationem, non convenit in-

DD. Si reus erat obligatus crimen fateri, eò quòd esset semiprobatum, tunc sive impunitas esse, sive ex animo promissa fuit, iudex nec potest, nec debet stare promissis, postquam crimen criminè confessus est; nisi fortè sit iudex supremus, & illæ adsint circumstantiæ, ut pœnam liberè relaxare possit; iudex autem inferior, cum omnia agat nomine Iudicis supremi, ab eòque iudex in omnibus dependeat, Reo impunitatem (saltem suo nomine) promittere, & pœnam relaxare non potest, sed ex officio tenetur criminè confessum condemnare, ideòque ejus promissio fuit de re illicita, & per consequens imitari nec potest, nec debet, *Felin. Sanch. l. 1. matr. d. 11. num. 2.* Econtrà si reus non tenetur fateri crimen, eò quòd semiprobatone vel iudiciis non esset sufficienter gravatus, confessio non est valida, & sententia inde secuta est nulla, tenerùtque iudex ad omnia damna, *Gozz. Imola conf. 106. Lug. à num. 178.* Ratio est, quia tunc iudex nullum jus habet ad interrogandum, minùs ad dolo extorquendam confessionem; ergo confessio est injuriosè obtenta cum obligatione restitutionis; si tamen tertius absque culpa iudicis confessionem extorsisset, posset reus iudice condemnari; quia crimen est plenè probatum, & iudex nulli fecit injuriam.

4. Reus nec debet nec prodest prodere compli- 12.
 citos omninò occultos, si convinci non possint, nec pergant nocere; tunc enim non est justa causa eos accusandi; potest verò ad justam sui defensionem accusatoris vel testium occulta crimina revelare ad infirmandam eorum auctoritatem; non tamen licitum est eis falsum crimen imponere,

etiam si injustè ab iis esset accusatus, ut certum est
ex *Cas* 36. n. 5.

13. 5. Sicut non licet alteri, sic nec sibi ipsi ad evitanda v. g. tormenta falsum crimen imponere; id enim foret perniciosum mendacium, & seipsum moraliter occidere, si obinde prævideatur ad mortem condemnandus; sicut moraliter occideret alterum, si ad evitanda tormenta ei capitale crimen imponeret, & judicem induceret ad occidendum innocentem. *Dices*: Ergo etiam ad evitanda tormenta vel ex motivo pœnitentiæ non possem fateri occultum crimen verum, ob quod occidar; quia esset positivè concurrere ad mortem propriam. *ꝛ.* Esset concurrere ad mortem propriam justè infligendam, quod facilis excusari potest quàm si concurratur ad mortem injustam seu non promeritam.

6. Reus potest licitè facere, ut non capiatur, vincula & carceres effringere & fugere, vel etiam se ex manibus satellitum extricare, dummodò ministris justitiæ vim non inferat; hoc enim esset potestati publicæ resistere, quæ consistit in iudice & ministris, non in vinculis & carcere, *Less. Sanch. c. 4. dub. 7. Lug. d. 4. à n. 41.* ubi dicit justè ad trirèmes damnatum, & iam ibi existentem, licitè fugere posse; quia præceptum ibidem perseverandi est infirmitati humanæ intolerabile, sicut præceptum ferendi mortem vel mutilationem.

Sed potestne quis licitè adjuvare reum ad fugiendum, vel carcerem effringendum? *ꝛ.* Certum est imò, id non licere Ministris & Officialibus justitiæ, quia ex officio tenentur custodire; certum est secundò, alios posse suadere reo fugam; quia si reo licitum est fugere, cur non li-

fugam consulere? Tertio licitum est reo præ-
 ere instrumenta ad effringendum carcerem; quia
 licitè potest uti illis instrumentis, ergo &
 licitè ea subministrat; sicut si licitè quis pis-
 cetur in alieno lacu, licitè ei ad hoc ministro mea
 ista, ita contra *Sotum, Valent. Nav.* tenent
Cæsar. Salon. Medin. Vasq. Less. c. 31. dub. 6.
Wach, sup. dub. 10. Tamb. l. 9. c. 2. §. 2.
 12. ubi dicit, etiam licere reum juvare ad ip-
 sius carceris fractionem. 1. Quia licitè ad hoc
 exhibeo mea instrumenta, cur non meam
 operam? 2. Reus me licitè adhibet socium in ef-
 fringendo; cui enim licet finis, etiam licent me-
 dia necessaria; ergo & ego eum licitè adjuvo;
 sicut si extremè indigens licitè aliena surripere pos-
 sit per se, possum & ego pro ipso tanquam instru-
 mentum, idque quoad proximè conjunctos, qui
 sunt eadem persona cum reo, facile admitto cum
 sicast. de aliis cum communi Nego. quia si cui-
 liceret effringere carcerem, periret omnis
 carceris securitas; cum facile uni reo, non
 autem quibusvis aliis invigilari &
 resisti possit.

